

ЛІТЕРАТУРА СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

UDC 821.162.1

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/06>**Nanivskyy R. S.**

Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”

Khatsevych D. I.

Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”

KREACJA OBRAZU BOHATERA Z MARGINESU SPOŁECZNEGO W TWÓRCZOŚCI ANDRZEJA STASIUKA NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Статтю присвячено творчості відомого сучасного польського письменника Анджея Стасюка (Andrzeja Stasiuka). Широкому загалу митець відомий численними подорожами, переважно Центральною і Східною Європою, хоча за його плечима були мандрівки далеко за її межі. Забуті периферійні краєвиди зазвичай служать джерелом натхнення та інспірації, надихають до філософських роздумів про сутність буття, а в подальшому – до літературної творчості. У творах автор розкриває різноманітні соціокультурні явища й оригінальність складних і суперечливих тем.

В огляді наведено погляди таких відомих польських критиків і публіцистів, як: Кінга Дунін (Kinga Dunin), Павел Дунін-Вонсович (Paweł Dunin-Wąsowicz), Артур Грабовський (Artur Grabowski), Даріуш Новацький (Dariusz Nowacki), Міхал Навроцький (Michał Nawrocki), Мечислав Орський (Mieczysław Orski), Дарія Ружицька (Daria Różycka) тощо.

Стаття має на меті розглянути способи креації героїв з соціального маргінесу на обраних прикладах, а також охарактеризувати причини становлення їхньої сутності. Художній світ заповнений як зрілими чоловіками, так і юними хлопцями, які, розпиваючи дешевий алкоголь, зазвичай говорять на «сильні» чоловічі теми і часто живуть в протистоянні з навколишнім світом і нерідко мають проблеми із законом.

На прикладах творів «Білий крук / Biały krুক» (1995), «Дев'ять / Dziewięć» (1999), «Мури Геброну / Mury Hebronu» (1992), автор в характерному для нього стилі на розсуд читачеві яскраво представляє образи таких персонажів.

Ключові слова: Анджей Стасюк, герой, креація, кримінал, людські цінності, сімейні відносини, суспільство, совість, сюжет.

Sformułowanie problemu i uzasadnienie znaczenia. Specyfika bohaterów powieści Andrzeja Stasiuka polega na tym, że u większości z nich można wskazać podobne, powtarzające się cechy. Po lekturze utworów pisarza trudno jest powiedzieć o większości bohaterów coś pozytywnego. Nie znaczy to oczywiście, że wszyscy oni są postaciami jednoznacznie negatywnymi, lecz bardzo trudno wskazać u nich dodatnie cechy charakteru. Nie wydaje się, by narrator ich oceniał, nie przedstawia swojego stosunku do nich, podaje tylko fakty, dając czytelnikowi prawo do wyrażenia własnej opinii.

Analiza badań i publikacji. Badania nad twórczością A. Stasiuka można spotkać u takich znanych

polskich krytyków jak: K. Dunin, P. Dunin-Wąsowicz, A. Grabowski, D. Nowacki, M. Nawrocki, M. Orski, D. Różycka i in.

Jednak zarówno przeciwnicy jak i zwolennicy jego twórczości nie mogą zaprzeczyć, że „oryginalności bodaj nikt nie odważył się przepisać” [4, s. 90]. Dla Dariusza Nowackiego pomysły pisarza przypominają rozwiązania prozatorsko-stylistyczne Marka Hłaski albo Jana Rybowicza, którego twórczość odczytywana jest jako „krzyk samotności” człowieka „nie-dostosowanego”, pełnego kompleksów, targanego sprzecznościami wewnętrznymi, które dodatkowo pogłębiała choroba alkoholowa i w skutku doprowadzają do czynów antyspołecznych.

Do przeciwników takiej opinii należy krytyk, Mieczysław Orski, który uważa, że A. Stasiukowi „nie po drodze” z Janem Rybowiczem czy Andrzejem Pastuszkiem albo Markiem Harnym [5, s. 52]. Zdaniem Artura Grabowskiego, twórczość A. Stasiuka jest godna uznania, a samego pisarza stawia krytyk w jednym rzędzie z Lwem Tołstojem i Fiodorem Dostojewskim, Joycem i Beckettem, Musilem i Brochem, Stendhalem i Prostem. Ponadto, chcąc doszukać się artystycznego pokrewieństwa z mistrzami prozy, nazywa Stasiuka „<...> Kafką-miniaturzystą, Schulzem-analitikiem, Płatonowem-wizjonerem” [1, s. 191] a zbiór opowiadań „Przez rzekę” nazywa „prawdziwie wybitnym dziełem” [1, s.191]. Michał Nawrocki zalicza natomiast prozę autora „Dukli” do „intelektualnej ewolucji” [3, s.14], którą zajmuje się pisarz.

Wśród krytyków są jednak i tacy, którzy „Przez rzekę” w ogóle odrzucają jako książkę banalną i pustą, ale zgodnie twierdzą, że prawdziwie dojrzałą, książką wysokiej próby jest „Dukla” [2, s. 297]. Dariusz Nowacki do pochwał odnoszących się do „Dukli” dodaje jednak zarzut „stosowania anachronicznych chwytów i młodopolszczyznę” [2, s. 297].

Sformułowanie celu artykułu. Artykuł ma na celu zbadanie sposobów kreacji bohaterów z marginesu społecznego na wybranych przykładach w twórczości A. Stasiuka, a także scharakteryzowanie podstaw kształtowania się ich aktualnej istoty. Przestrzeń świata przedstawionych bohaterów w twórczości pisarza wypełniają zarówno mężczyźni dojrzały jak i młodzi chłopcy, którzy przy tanim alkoholu poważnie prowadzą rozmowy na „mocne” tematy i często żyjący w konfrontacji z otaczającym światem lub mających problemy z prawem.

Tacy bohaterowie tworzą swoistą kontrkulturę. Termin ten określa względnie spójną grupę społeczną, która wyraża sprzeciw wobec zastanej kultury, ale i tworzą nową. Jest to również poziomowa formacja ideologiczna, która według nich obiera sobie za zadanie prawo do „wybawienia” człowieka z represyjnych sfer kultury, dążąca do totalnego wyzwolenia wewnętrznego i społecznego jednostki.

Prezentacja głównego materiału badawczego. Wyrazistym obrazem takich bohaterów w twórczości A. Stasiuka stały osoby pochodzące z tak zwanych nizin społecznych. Rodzina, z której się wywodzą nie jest szczególnie zamożna, mieszka gdzieś w warszawskim bloku, czy w kamienicy. Zwykle jest to rodzina rozbita, niepełna. Te uwarunkowania środowiskowe mają ogromny wpływ na życie bohaterów, ich poglądy i dokonywane wybory.

Tak jest w przypadku bohatera-narratora powieści „Mury Hebronu”, który mieszkał sam z matką,

a ich stosunki nie układały się dobrze. Ona zarabiała na siebie prostytutką, on zaś kradzieżami. Gdy matka doniosła policji na własnego syna, ten komentuje to wydarzenie następująco: „<...> Jej przeszkadzałem, chciała mieć chałupę tylko dla siebie i swoich amantów” [8, s. 23].

Środowisko rodzinne ma o wiele większy wpływ na postępowanie bohaterów niż trudna często sytuacja ekonomiczna. Jako przykład posłużyć może Wasyl Bandurko, jeden z bohaterów powieści „Biały kruk”, który mieszka w małym dworku, przypominającym muzeum i pozornie nie brakuje mu niczego, a jednak i w tym domu trudno doszukać się miłości, rodzinnego ciepła i pozytywnych wzorców. Bandurko wychowuje się w niepełnej rodzinie, mieszka sam z matką, którą narrator tak określa: „<...> Obdarzała nas paroma słowami jakimi zgredzi obdarzają małałatów – skrywana wyższość i podrabiane kumpelstwo, dla którego mieliśmy jedynie politowanie, ale też niechęć, bo chcieliśmy, żeby ta siwiejąca, zwalista kobieta pozostała po prostu matką, taką trochę lepszą matką” [6, s. 53].

Widać więc, że bohaterowie potrzebowali moralnego wzorca do naśladowania, stąd tęsknota do tradycyjnie pojętego modelu rodziny, w którym rodzice stanowią autorytet dla własnych dzieci. Pani Bandurko nie spełnia marzeń syna o matce idealnej. Wasyl był lepiej ubrany, lepiej wychowany i miał większe możliwości rozwoju niż jego rówieśnicy, ale różnice te powodowały, że nie pasował do swoich kolegów. Początkowo jego odmienność stanowiła nawet przedmiot kpin, a chłopak był z tego powodu odrzucony, a nawet bity. Dopiero z czasem sytuacja się zmieniła, głównie od momentu, gdy koledzy zaczęli odwiedzać go w domu. Zazdrościli mu prawie wszystkiego, więc aby ukryć zmieszanie i zazdrość, kpili z niego.

Jedynie Paker z „Murów Hebronu” miał inny stosunek do swojej matki: „<...> Że kocha tę swoją mateńkę jak nikogo na świecie. Mamuśka to, Mamuśka tamto, złego słowa na nią nie dał powiedzieć. A Mamuśka rzeczywiście złota kobieta była. Jak skasowaliśmy w nocy jakiś sikor, obrączkę czy jakieś drobne fanty, to bez słowa brała w komis albo od razu kopsała gotówkę” [8, s. 63]. Takie pozytywne relacje z matką wynikają głównie z tego, że dobrze traktowała syna, przemykała oko na jego wybryki, a nawet pomagała mu w ich ukrywaniu, bo sama czerpała z nich korzyść. W rodzinie Pakera panował wzajemny szacunek. Matka troszczyła się o syna, przestrzegała go przed nadmiernym spożywaniem alkoholu, który może doprowadzić go do nieszczęścia, tak jak jej dwóch poprzednich mężów.

Podobne relacje panowały w rodzinie Kryski, która mieszkała sama z matką w ładnie urządzonej mieszkaniu. Chociaż matka prowadziła podejrzaną interesy, to jednak starała się chronić córkę przed tym środowiskiem. Jak się później okazało – bezskutecznie.

W powieściach pisarza na próżno szukać wzorunku przykładowej rodziny, a każda z nich naznaczona jest swego rodzaju „skazą”. Często ukazany jest brak wzajemnego szacunku i zaufania względem siebie. Jak się okazuje, patologia wynika głównie z tego, że dzieci zwykle powielają błędy swoich rodziców, często nieświadomie uczą się od nich. Wpływ na charakter i postępowanie bohaterów ma nie tylko najbliższe środowisko rodzinne, ale także otaczający ich rówieśnicy. Można powiedzieć, że dla nich drugim domem jest podwórko. To tam spotykają swoich pierwszych kolegów, z którymi związani są potem na długo.

Miejsce zamieszkania zmusza bohaterów utworów A. Stasiuka do pozostania w kręgu tych samych ludzi. Wydostanie się poza tę grupę jest trudne, a czasem wręcz – niemożliwe. Literackie postaci często nie mogą, a nawet nie chcą wyrwać się z tego świata, którym stają się właśnie podwórko. To tu wychowują się, obserwują swoich starszych sąsiadów, stając się później do nich podobnymi. Bohaterowie już jako ludzie dorośli opuszczają tę dobrze znaną przestrzeń, by po jakimś czasie znów powrócić: „Jak mnie znudziło przedmieście, to bujałem się trochę cynkami, w centrum, przy hotelach. Ale krótko <...> Wycofałem się <...> Wolałem ferajnę ze swojej dzielnicy. Chłopaczyny obdarte i obdziergane, ale przynajmniej honorne” [8, s. 30]. Tylko tu bohater mógł się czuć się zadomowiony. To tutaj on posiadał swoich sprawdzonych znajomych, kolegów i przyjaciół, którym mógł ufać.

Typ wyżej wymienionego bohatera świata przedstawionego w powieściach pisarza buntuje się przeciwko biedzie i niesprawiedliwości, którą pojmuje w kategoriach ekonomicznego niedostatku i własnych życiowych porażek. Nie chce być biedny – próbuje zmienić swoją sytuację, kierując się zazwyczaj wypaczonymi moralnie przesłankami. Mimo wszystko nie ma jednak najmniejszego zamiaru znaleźć uczciwej pracy, czy pójść na studia. Wole szybciej zdobyć pieniądze, najczęściej przez udział w kradzieżach i włamaniach. Buntuje się również przeciwko policji, żyje z nią w odwiecznym konflikcie. Kto był karany, już nigdy nie będzie „czysty”, a każda kolejna nieudana „akcja” przynosi tylko gorsze skutki. Co gorzej, bohater, który raz wkracza na przestępczą drogę już nigdy z niej nie schodzi. Po odbyciu kary wychodzi na wolność tylko po to, by popełnić te same przestępstwa i znów wrócić do więzienia. Zakład karny ani trochę nie zmienia myślenia takiego człowieka,

a wręcz odwrotnie – utwierdza w jego dotychczasowym sposobie myślenia. W więzieniu uczy się od starszych, doświadczonych, by wykorzystać potem te nowo nabyte „umiejętności” na wolności.

Na podobnej zasadzie działa zakład poprawczy dla młodzieży, ponieważ wychodzący z niego młodzi ludzie stają się gorsi niż przed odbyciem kary. Fakt ten ilustruje wypowiedź narratora: „<...> Dostali poprawczak do pełnoletniości. Zakład im dobrze zrobił. Myślę, że wyrosli na dobrych złodziei <...> Tak, zakład wyleczy ich ze złudzeń. Mnie też wyleczył. Jak wyszedłem, to wiedziałem, że będę kradł <...> Zakład to podstawówka dla złodziei” [8, s. 31].

Zbuntowany młody człowiek, obracający się w tak zwanym nieodpowiednim towarzystwie, bardzo szybko staje się gangsterem. Drobne kradzieże, napady rozpoczęte jeszcze niemal w dzieciństwie powodują, że w późniejszym wieku takie działania stają się właściwie normalną częścią ich życia. Prawie nie zauważają, jak stopniowo wzrasta u nich agresja, a każdy kolejny kryminalny „wyczyn” jest coraz bardziej okrutny.

Bunt przeciwko policji najlepiej został przedstawiony w środowisku zakładu karnego. Niektórzy młodzi ludzie tam opisani, robią wszystko aby nie dać się „złamać”. Przez cały pobyt w więzieniu próbują stawiać opór, nie przyznają się do winy i robią w zasadzie wszystko, by pokazać jak bardzo nienawidzą policjantów i jak nie szanują ich pracy.

Bohaterowie utworów A. Stasiuka nie wierzą w sprawiedliwość ani w uczciwość funkcjonariuszy. Czasami bunt wobec aparatu śledczego a nawet i całego wymiaru sprawiedliwości jest uzasadniony: „Nikt mi nie wciśnie kitu o jakiejś tam sprawiedliwości. W tych wszystkich sądach, więzieniach, komendach wcale nie chodzi o sprawiedliwość. Chodzi o święty spokój i pełne koryto <...> nic nie ryzykują. Słyszałeś, żeby glinę skazali za pobicie, wymuszenie zeznań? Słyszałeś?” [8, s. 40].

Okazuje się, że sami policjanci zachowują się nieraz gorzej od przestępców. Podczas przesłuchań są bezlitośni, bo wiedzą, że nie grozi im za to żadna kara. Wykorzystują tę przewagę i mszczą się bezlitośnie na podejrzanych. Aby wyciągnąć z nich prawdę, uciekają się do wymyślnych okrutnych tortur, które zwykle i tak nie przynoszą większego rezultatu. Między policjantami a więźniami toczy się wciąż ta sama gra, jedni nienawidzą drugich i chcieliby się nawzajem zniszczyć.

Bohater „Murów Hebronu” po wyjściu z zakładu poprawczego pracował w kotłowni jako palacz. Skromna pensja nie pozwoliła mu żyć tak, jakby tego chciał. Postanowił więc okraść mieszkanie swojej

kochanki. Niestety, jego wspólnicy nie dopracowali wszystkich szczegółów i napad został szybko odkryty przez policję, a on sam stał się głównym podejrzanym. Po odsiedzeniu wyroku zrobił znów dokładnie to samo, będąc jednak tym razem bardziej przezorny, wybrał się na drugi koniec Polski, gdzie dokonywał włamań.

Życie tych postaci mija na poszukiwaniu pieniędzy oraz wykorzystywaniu ich na rozrywki: alkohol oraz spotkania towarzyskie. Bohaterowie spotykają się głównie w mieszkaniach, w których nigdy nie brakuje zarówno trunków jak i wyuzdanych kobiet. W takim otoczeniu spędzają czas, obmyślając coraz to nowe plany nielegalnego zdobycia pieniędzy. Dobrze przemyślana i dokładnie zrealizowana akcja rabunkowa jest również sama w sobie formą rozrywki i powodem do satysfakcji. Alkohol, narkotyki, przypadkowy seks, oszustwa, bijatyki i kradzieże stanowią dla bohaterów tło ich codziennego życia.

Dla bohaterów „kumpli z piaskownicy” nie istnieje inny sposób na życie, ponieważ nie potrafią i już nie chcą przystosowywać się do narzuconych przez otaczający świat regułom. W pewnych momentach można zaobserwować, że doskonale o tym wiedzą: „Dopóki <...> razem, nie wygrzebiecie się z tego piachu” [6, s. 41]. Powieściowe postacie Stasiuka, mimo iż nie mają zamiaru żyć inaczej, to czasami analizują swoje życie. Dzieje się tak najczęściej, gdy dopada ich samotność lub wspominają z kolegami dawne czasy. Czasami pojawiają się u nich nawet refleksje filozoficzne, jednak zazwyczaj rozmyślania te kończą się jeszcze większą depresją połączoną z upojeniem alkoholowym albo też oryginalnymi pomysłami, mającymi rzekomo odmienić ich życie: „Chcesz rozmawiać... Możemy rozmawiać <...> a ja sprawiedliwie rozlałem następną buteleczkę” [6, s. 43].

Niektórzy z nich źle żyją, jednakże nie próbują wcale tego zmienić. Jedni nie wiedzą, jak tego dokonać, inni uważają, że jakakolwiek zmiana na lepsze jest niemożliwa. Dodatkowo chęć dokonania zmian w swoim postępowaniu zderza się z pokutującym w tym środowisku przekonaniem, że uczciwie żyjący człowiek jest mało zaradnym „frajerem”. Często zdarza się jednak, że bohaterowie nie mają świadomości, że źle czynią. Ich sumienie dawno zostało zagłuszone, a brak właściwego wychowania sprawił, że po prostu nie wiedzą o tym, że powinni żyć inaczej. Ci przekonani są, że zmiana sposobu życia wyszłaby im na gorsze. Dobitnie potwierdza to wypowiedź Pakera: „I co? Do fabryki pójde? <...> Nie, to nie dla mnie. <...> Przyzwyczaiłem się” [7, s. 86].

Słowa te świadczą o tym, że bohater jest tak bardzo przyzwyczajony do swego życia, robienia

nielegalnych interesów, że nie chce tego zmieniać. Mężczyzna jest przekonany, że należy utrzymywać się z przestępczego procederu, nawet jeśli nie przynosi on wielkich zysków. Wierzy, że możliwa jest zmiana na lepsze, ale dokona się bez jego udziału – los sam się odmieni, a wówczas on będzie mógł bogacić się bez przeszkód.

Bohaterowie omawianych utworów nie potrafią myśleć o przyszłości, ponieważ jest niepewna i zazwyczaj nie rysuje się w jasnych barwach. Z tego powodu żyją głównie teraźniejszością oraz przeszłością. Wspomnienia zajmują ważne miejsce w powieściach: „Mury Hebronu”, „Biały kruk” i „Dziewięć”.

Czas miniony jest antidotum na bolesną teraźniejszość, stanowi zazwyczaj kontrast między idealizowanym przez bohaterów dzieciństwem i wczesną młodością a szarą, beznadziejną rzeczywistością dnia dzisiejszego. Przeszłość pozwala zapomnieć również o niechcianej przyszłości, jest ucieczką w świat wydarzeń już dokonanych i sytuacji zaistniałych i rozstrzygniętych. Wspomnieniom często towarzyszy stan rozmarzenia i tęsknoty za tym, co minęło bezpowrotnie.

Twórczość A. Stasiuka ukazuje również ludzi, których system wartości jest wypaczony, a podstawowe pojęcia, jak: prawda, dobro, piękno, czy miłość właściwie nie istnieją lub są rozumiane zupełnie inaczej niż powinny. Dobro pojmowane jest przede wszystkim, jako dobro własne i najwięcej trzeba zrobić go dla siebie, bo jest to najbardziej opłacalne. Piękne powinny być przede wszystkim kobiety, które wiążą się z bohaterami (choć nie jest to wymóg bezwzględny) oraz przedmioty, które mają zamiar zdobyć. Piękno estetyczne w innym wymiarze nie spełnia dla bohaterów żadnej roli. Uczucie miłości ma znaczenie tylko w sensie zmysłowym. Miłość do rodziców właściwie nie istnieje, może tylko w nielicznych przypadkach i jest ona rozumiana dość specyficznie. Najważniejsza okazuje się zatem miłość własna.

Ze wszystkich wartości najwyżej cenione przez bohaterów są prawda i przyjaźń. Ważne jest, żeby przyjaciele mówili prawdę, ponieważ to ona staje się fundamentem zaufania. Wydaje się, że w tym okrutnym świecie wartość przyjaźni odgrywa szczególnie ważną rolę. Przyjaciele są nie tylko towarzyszami alkoholowych zabaw i rozrywek, ale także partnerami, z którymi planuje się napady i realizuje się je. W razie nieudanej „akcji” miarą przyjaźni staje się „dyskrecja” aresztowanego przestępcy, który wie, że nie ma prawa wydać swoich współtowarzyszy podczas najbardziej nawet brutalnego przesłuchania.

Do obowiązków przyjaciela należy również troska o towarzyszy, którzy znaleźli się w opałach

i udzielanie im pomocy. Przykładem, ilustrującym nakreśloną wyżej sytuację, może być utwór „Biały kruk”. To właśnie przyjaciele opiekują się rannym Małym i chorym Gąsiorem i pomagają im przetrwać w górach podczas ucieczki, gdzie „<...> Rany i bandaże to było coś, co jeszcze poruszało ludzi [6, s. 86].

Jako lojalne zachowanie wobec kolegów można zaliczyć postępowanie Wasyla, który we wczesnej młodości był przez nich bity, ale nie chciał ich wydać, ponieważ zależało mu na przyjaźni z nimi, a ponadto zdawał sobie sprawę z faktu, że chłopcy mieliby przez to kłopoty w szkole. Przyjaźń stanowi istotną wartość, której autentyczność poddawana jest próbie w trudnych sytuacjach życiowych, ma więc także wymiar praktyczny. Relacje zaprzyjaźnionych bohaterów nie odznaczają się na ogół ciepłymi gestami czy przejawami zewnętrznej życzliwości. Na co dzień bohaterowie nie okazują swym przyjaciołom uczuć, cechuje ich ostentacyjne eksponowanie szorstkiego sposobu bycia, wulgarne zachowanie względem siebie. Na porządku dziennym jest obrażanie swoich towarzyszy, nawet tych, których najbardziej się lubi.

Nie wszystkim jest dane mieć prawdziwego przyjaciela. Przykładem jest Zosia, jedna z bohaterek powieści „Dziewięć”, której jedynym towarzyszem jest kot. Dziewczyna nie ma nawet z kim porozmawiać, jest zbyt nieśmiała, żeby zawierać znajomości. Jedynym powiernikiem jej zwierzeń staje się więc kot, pomimo bolesnej świadomości, że ten i tak jej nie słucha.

Wniosek. Najważniejsze role w powieściach A. Stasiuka pełnią mężczyźni, którzy zajęci są wyłącznie sobą i swoim prymitywnym życiem. To właśnie wokół ich wszystko się obraca w twórczości pisarza. Zastanawiające jest, dlaczego autor przedstawia w swoich powieściach głównie takich zdegenerowanych mafiosów. Wartościowi ludzie ukazani są rzadko i zazwyczaj cierpią na skutek tego, jacy są. Człowiek dobry, uczciwy i nieśmiały jest pogardzany i wykorzystywany przez przedstawicieli środowisk patologicznych, z których zazwyczaj wywodzą się powieściowi bohaterowie. Sporadycznie jedynie taki

typ bohatera budzi u czytelnika współczucie, ponieważ większość z nich zasłużyła na swój los poprzez nieuczciwe życie, naiwność, ciekawość czy nierozsądek.

Autor – na przykładzie wszystkich tych buntowników, gangsterów i moralnych wykolejeńców – chciał pokazać ogrom zła panującego na świecie. Zdarza się często, że bohaterowie nie są źli z natury, lecz zły i okrutny jest świat, w którym przyszło im żyć. Niestety, adaptując się do zewnętrznych warunków sami stają się częścią tego mechanizmu zła.

Powieściowe postacie sprawiają wrażenie, jakby nie miały swojego miejsca na ziemi. Bohaterowie ci często pochodzą z rozbitych rodzin, a bywa, że to oni sami porzucają swój dom rodzinny. Kiedy dochodzą do wniosku, że „wyrośli” już ze swego podwórka, które staje się dla nich za ciasne, wyprowadzają się ze swej dzielnicy, a niejednokrotnie i ze swego miasta. Wówczas wiodą tułaczę życie w poszukiwaniu własnego miejsca w świecie. Wspólną przypadłością takich bohaterów jest brak życiowych pasji, a każdy z nich zajmuje się na ogół zdobywaniem pieniędzy oraz poszukiwaniem uciech cielesnych.

Współcześni buntownicy utworów omawianego artysty nie przypominają ani trochę buntowników z epoki romantyzmu. Zmienił się przedmiot buntu, który skierowany jest przeciwko policji i ludziom zamożnym. Inna też jest realizacja tego buntu – poprzez przemoc, oszustwa, kradzieże. Bohaterowie tych utworów nie są indywidualistami, ani idealistami. Działają w grupie, bo tak jest łatwiej, a cokolwiek czynią, robią to dla własnej korzyści.

Bohaterowie A. Stasiuka walczą ze światem, z zastanym porządkiem, gdyż nie akceptują go. Stają się jednak gorsi niż świat, z którym walczą, wydaje się zatem, że cała walka i bunt nie mają większego sensu. Autor pokazuje również, że tak ukształtowani bohaterowie nie biorą się znikąd, tak jak ich realne odpowiedniki. Wpływ na ten ostateczny kształt ma wiele czynników: zewnętrzne, które zostały omówione powyżej oraz wewnętrzne uwarunkowania charakterologiczne, od których zależą ich osobiste decyzje.

Literatura:

1. Grabowski Ar. Spowiedź, „Studium” 1998, nr. 10
2. Literatura polska 1990-2000 / Red., T. Cieślaka, K. Piętrych. T.2. Kraków: Universitas, 2002. 460 s.
3. Nawrocki M. No więc „Dukla” „O prozatorskiej twórczości Andrzeja Stasiuka, „Debata literacka” 1998, nr 4.
4. Nowacki D. Zawód czytelnik: notatki o prozie polskiej lat 90., Kraków 1999. 192 s.
5. Orski M. Autokreacje i mitologie. (Zwięzły opis spraw literatury lat 90). Wrocław : Okis, 1997. 245 s.
6. Stasiuk A. Biały kruk. Poznań : Obserwator, 1995. 254 s.
7. Stasiuk A. Dziewięć. Wołowiec : Czarne, 1999. 248 s.
8. Stasiuk A. Mury Hebronu. Warszawa : PIW. 1992. 180 s.

Nanivskyy R. S., Khatsevych D. I. THE CREATION OF THE IMAGE OF A HERO FROM THE MARGIN OF SOCIETY IN THE WORK OF ANDRZEJ STASIUK FROM SELECT EXAMPLES

The article is devoted to the works of the famous modern Polish writer Andrzej Stasiuk. The artist is widely known for his numerous travels, mainly in Central and Eastern Europe, although he has traveled far beyond its borders. Forgotten, peripheral landscapes usually serve as a source Source of encouragement and inspiration, motivate philosophical reflections on the essence of existence, and further to literary work. In the works the author reveals various socio-cultural phenomena and originality of complex and contradictory topics.

The review presents the views of well-known Polish critics and publicists such as: Kinga Dunin, Paweł Dunin-Źasowicz, Artur Grabowski, Dariusz Nowacki, Michał Nawrocki, Mieczysław Orski, Daria Różycka, etc.

The article aims to consider ways to create characters from the social margins on selected examples, as well as to describe the reasons for the formation of their essence. The art world is filled with both mature men and young men who, while drinking cheap alcohol, usually speak on “strong” male topics and often live in opposition to the outside world and often have problems with the law.

The aim of the article is to characterize negative literary characters in the early works of the writer, where examples of works “White Raven” (1995), “Nine” (1999), “Walls of Hebron” (1992), the author in his characteristic style presents the reader images creations of heroes.

Key words: *Andrzej Stasiuk, hero, creation, human values, crime, family relationships, the plot, conscience, society.*